

Thomas Starky

 <https://orcid.org/0000-0002-3082-0136>

Uniwersytet w Siedlcach
Siedlce, Polska

Esperanto jako medium transferu antycznych azjatyckich legend w zapośredniczonych przekładach nowel Henryka Sienkiewicza na chiński Zhou Zuorena i Lu Xuna

Esperanto as a Medium for the Transfer of Ancient Asian Legends
in the Mediated Translation of Henryk Sienkiewicz's Short Fiction
into Chinese by Zhou Zuoren and Lu Xun

Abstract: The article, through a micro-analysis of second-hand translation (from the Polish original into Esperanto and then into contemporary Chinese), seeks to familiarise the reader with the topic of transfer between distant literatures. It focuses on the literary strategy of re-writing Asian mythological legends, specifically, it presents the transfer of motifs from Henryk Sienkiewicz's short story *Two Meadows*, re-written on the basis of Indian legends, through Kazimierz Bein's translation into Esperanto to Zhou Zuoren's Chinese translation, and on to the later work by Lu Xun (actually Zhou Shuren, Zhou Zuoren's older brother). The article demonstrates the effectiveness (as well as sometimes the lack thereof) of Ludwik Zamenhof's artificial language as a means of literary transfer on the example of selected fragments of the translation of the short story *Two Meadows*. The method used in the article is a close reading of fragments in Polish, Esperanto and Chinese. Finally, it presents an example of Chinese ancient legends rewritten (the legend 补天 [To mend the sky]) from Lu Xun's late works, which are inspired by the translations of his younger brother's works that he edited. The text is situated in the realm of literary studies and translation studies.

Keywords: Esperanto, legends, transfer, Asia

Abstrakt: Artykuł poprzez mikroanalizę przekładu z drugiej ręki (z polskiego oryginału na esperanto, a później na współczesny chiński) stara się przybliżyć czytelnikowi temat transferu między odległymi literaturami. Skupia się na strategii literackiej polegającej na pisaniu na nowo azjatyckich legend mitologicznych. Konkretnie prezentuje transfer motywów z noweli *Dwie Łąki* Henryka Sienkiewicza, napisanej na nowo na podstawie hinduskich legend, poprzez przekład na esperanto Kazimierza Beina do chińskiej translacji Zhou Zuorena, a dalej do późniejszego utworu Lu Xuna (właśc. Zhou Shuren, starszy brat Zhou Zuorena). Niniejsze opracowanie ukazuje efektywność (jak również czasami jej brak)

sztucznego języka Ludwika Zamenhofs jako środka transferu literackiego na przykładzie wybranych fragmentów translacji noweli *Dwie łąki*. Wykorzystana w artykule metoda to *close reading* passusów w języku polskim, esperanto i chińskim. Na koniec przedstawia przykład (legenda 补天 [Naprawiać niebo]) z inspirowanych przekładami młodszego brata, które redagował, późnych utworów Lu Xuna, chińskie antyczne legendy pisane na nowo. Tekst sytuuje się w sferze badań nad literaturoznawstwem oraz nad przekładoznawstwem.

Słowa kluczowe: esperanto, legendy, transfer, Azja

Utwory Henryka Sienkiewicza oraz innych polskich autorów przetłumaczone przez Zhou Zuorena z języka esperanto i opublikowane w *Zbiorze przekładów nowoczesnej fikcji* (现代小说译丛) z 1922 roku pochodzą z dwóch źródeł. Są to antologie *Pola Antologio* Kazimierza Beina i *Antologio Internacia* Antoniego Grabowskiego, opublikowane w paryskim wydawnictwie Hachette. Antologia Beina z roku 1906, z którego pochodzi tłumaczenie noweli Sienkiewicza *Dwie łąki* zatytułowane *Du herbejoj*, poświęcona była wyłącznie przekładowi polskich autorów na sztuczny język stworzony przez okulistę z Białegostoku. Zbiór Grabowskiego wydrukowany dwa lata wcześniej, w 1904 roku, oprócz przekładów *Bądź błogosławiona*, *Janka Muzykanta* i *Wyroku Zeusa* polskiego noblisty zawierał także nowele Bolesława Prusa i Aleksandra Puszkina, wiersze polskich wieszczów: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego i Zygmunta Krasińskiego oraz krótkie utwory poetyckie rozmaitych światowych autorów, poczynając od Dantego, poprzez Johanna Wolfganga Goethego, na Victorze Hugo kończąc. Zhou Zuoren tak wspominał okres nauki języka Zamenhofs; mówił też, jak otrzymał obie antologie, oraz przywoływał okoliczności związane z tworzeniem przekładów:

Kiedyś podczas ferii letnich zacząłem sam uczyć się esperanto z angielskiego podręcznika, po czym przez dwa lata nie wracałem do niego, aż w trzecim roku uparłem się i postanowiłem przestudiować do końca te pięćdziesiąt lekcji w podręczniku. Potem zacząłem pomału czytać ze słownikiem. Wtedy trudno było o książki w języku esperanto, wiedziałem tylko, że w Paryżu znajduje się księgarnia, która je wydaje [Zhou Zuoren ma na myśli Librairie Hachette przy boulevard Saint-Germain w Paryżu, publikującą wówczas wiele tytułów w esperanto – T.S.]. Szczęśliwym trafem akurat pan Cai Yuanpei [ważna postać Ruchu Nowej Kultury, rektor Uniwersytetu Pekńskiego,

promotor języka esperanto – T.S.] podróżował do Europy, napisałem więc do niego list, aby zakupił dla mnie kilka książek. Wysłał mi jakieś siedem czy osiem pozycji, wśród których znalazła się antologia dzieł przełożonych na esperanto oraz antologia polskich nowel, które mam do dziś. W roku 1921 podczas rekonwalescencji w górach przetłumaczyłem kilka polskich nowel z tych antologii, można je [te przekłady – T.S.] uznać za pamiątkę tego okresu trudnej nauki¹.

Wśród tłumaczonych w antologiach Beina i Grabowskiego utworów polskich pozytywistów dwie nowele Sienkiewicza wybrane przez Zhou Zuorena do przekładu nie do końca przystają do realizmu i racjonalizmu tego okresu literackiego. Wpisują się raczej w tendencję związaną z zauroczeniem ezoteryką i fascynacją legendami świata antycznego Indii, Egiptu, Grecji i Rzymu, które noblista podzielał z innym wielkim powieściopisarzem tej epoki, Bolesławem Prusem. Nowela *Dwie łąki* powstała w 1903 roku w podarowanym pisarzowi przez społeczeństwo pałacyku w Oblęgorku (Wachnowska, red., 2015: 177). Nosi ona podtytuł *Legenda indyjska*. Z kolei *Bądź błogosławiona*, z takim samym podtytułem, pisana była w Warszawie 10 lat wcześniej, w 1893 roku (Wachnowska, red., 2015: 126). Te utwory, skomponowane w schyłkowym okresie pozytywizmu, to na nowo napisane starożytne legendy hinduskie o charakterze fantastycznym czy mitologicznym. Sienkiewiczowską koncepcję pisania na nowo starożytnej baśni przedstawił Zhou Zuoren w notce zamieszczonej na końcu przekładu noweli *Dwie łąki*:

Ten utwór został przełożony z wersji esperanto w *Pola Antologio* doktora Beina. W podtytule został nazwany *Legendą indyjską*. Tekst należy do tej samej

¹ “世界语是我自修得来的，原是一册用英文讲解的书，我在暑假中卧读消遣，一连两年没有一口气把它读完，均归无用，至第三年乃决心把这五十课学习完毕，以后借了字典的帮助渐渐的看起来，那时世界语的书很不易得，只知道在巴黎有书店发行，恰巧蔡子民先生行遍欧洲，便写信托他代买，大概寄来了有七、八种，其中有世界语文选与波兰小说选集至今收藏着，民国十年，在西山养病的时候，曾从这里边译出几篇波兰短篇小说，可以作为那时困学的纪念。” (cyt. za: 徐明徽, 2017).

kategorii utworów, co *Bądź błogosławiona*, czyli poetycka fantazja. *Antologio Internacia* Grabowskiego zawiera także przekład noweli Sienkiewicza *Wyrok Zeusa* (*La juĝo de Zeŭs*) nawiązującej do legendy greckiej podobnego typu. Ten rodzaj na nowo opowiedzianej starożytnej baśni, jak młode wino w starym bukłaku, ma specyficzny smak. Bez względu na to, jak odległe w czasie i przestrzeni czy przekraczające zdrowy rozsądek są wydarzenia, pod tym wszystkim bije serce nowoczesnego człowieka, a więc utwory tego typu potrafią nas wzruszyć tak samo jak dzieła realizmu. 7 lipca 1921².

Zamiast realistycznego stylu oraz pozytywistycznych treści Zhou Zuren proponuje wzruszenie serc czytelników chińskich za pośrednictwem legendy pisanej na nowo, utrzymanej w stylu poetyckiej fantazji. Warto przeanalizować na podstawie kilku fragmentów, ile poezji przeniknęło z tej hinduskiej legendy opowiedzianej na nowo przez Sienkiewicza i zatytułowanej *Dwie łąki* do wersji esperanckiej Beina oraz tej pisanej we współczesnej literackiej chińszczyźnie. Legenda ta przybliży mit kreacji świata i człowieka przez hinduskie bóstwa. Brahma, najwyższe bóstwo, nakazuje, aby Wisznu i Sziwa urządzili wedle własnego życzenia rządzone przez nich mityczne krainy: Łąkę Życia i Łąkę Śmierci. W taki sposób opisane zostało powstanie życia:

Więc w krainie należącej do Wisznu zawrzało Życie. Poczęło wschodzić i zachodzić słońce, nastały dnie i noce, przestworza morskie jęły wzdymać się i opadać; na niebie pokazały się ciężarne dżdżem obłoki, ziemia porośla puszczą, zaroilo się od ludzi, zwierząt i ptaków (Sienkiewicz, 1989: 163).

Kazimierz Bein przekłada ten fragment na esperanto jako:

² “这一篇从巴音博士的世界语《波兰文选》译出，原注云印度故事，与《愿你有福了》同属一类，是空想的诗的作品。格拉波大斯基的《万国文选》里，又有他的一篇《宙斯的裁判》（*La juĝo de Zeŭs*）也是这一类的希腊的故事。这种新作的故事，犹如旧酒囊里的新酒，有一种特别的风味。无论时地情事怎样的渺远荒唐，但现代人的心却在底下跳着，所以同写实作品一样的能够引动我们的心情。一九二一年七月七日附记。” (Zhou, 2006: 129).

En la lando, apartenanta al Viŝnu, Vivo ekbolis. La suno komencis leviĝi kaj subiri, aperis la tagoj kaj noktoj, la maraj vastaĵoj komencis alflui kaj forflui; sur la ĉielo ekrapidis la nuboj, plenaj de pluvo; sur la tero la arbaroj ekkreskis; amase aperis la homoj, bestoj kaj birdoj (Bein, 1909: 90).

Zhou Zuoren tłumaczy to na chiński jako:

在属于昆湿奴的国内，生命便沸涌出来。太阳开始出没，尽夜也出现了；大海也涨落起来；天上有云走着，满含着雨；在地上生出树林，许多的人，兽和鸟也都出来了。(Zhou, 2006: 124).

Bein zbyt dosłownie przekłada „zawrzało Życie” jako *Vivo ekbolis*, czyli wrzątek. *Słownik języka polskiego PWN* jako pierwszą definicję czasownika *zawrzeć* podaje ‘zacząć wrzeć’. Natomiast czasownik *wrzeć* odniesiony zostaje w pierwszej kolejności do cieczy i zostaje zdefiniowany jako: ‘o substancjach ciekłych: przemieniać się w parę przy odpowiedniej temperaturze’. Bein tłumaczy zgodnie z tą definicją, podczas gdy Sienkiewicz prawdopodobnie miał na myśli trzecie podane w tym słowniku znaczenie: ‘tętnić rozgwarem, życiem’. Zhou Zuoren podąża za przekładem esperantysty, tłumacząc tę frazę jako 生命便沸涌出来 i sugerując ponadto powstanie życia z owego wrzątku.

Ten wybór Beina może kompensować utratę dostrzegalną w następnym cytowanym zdaniu, dotyczącą ruchu wody: „przestworza morskie jęły wzdymać się i opadać”. Tłumacz przekłada ten fragment jako *la maraj vastaĵoj komencis alflui kaj forflui* „morskie przestworza zaczęły nadpływać i odpływać”. Ów wariant pozbawia czytelnika tego opisu wrażenia ruchu ku górze wzdymającej się i opadającej cieczy, typowego także dla bulgoczącego wrzątku, o którym mowa była w poprzednim zdaniu. Przekład Zhou Zuorena 大海也涨落起来 „wielkie morze także zaczęło wzdymać się i opadać” zgodnie z polskim oryginałem wskazuje na ruch bardziej wertykalny niż horyzontalny. Tłumaczenie w tym zdaniu na esperanto archaicznego polskiego czasownika „jęły” (bezokolicznik *jać*) jako *komencis* „zaczęły” wiąże się z utratą stylizowaną na staro-dawną konwencję oryginału. Było to nieuniknione przy wykorzystaniu

młodego języka do przekładu utworu autora, który tak często jak Sienkiewicz sięga po archaizmy jako środek stylistyczny.

Bein traci wyśmienitą metaforę występującą w dalszej części drugiego cytowanego zdania oryginału, czyli „ciężarne dżdżem obłoki”, na skutek uproszczenia tej frazy jako *la nuboj, plenaj de pluvo* „chmury pełne deszczu”, co powtarza Zhou Zuoren 云 (...) 满含着雨 „chmury (...) pełne deszczu”. Zakończenie zdania „ziemia porośla puszcza, zaroilo się od ludzi, zwierząt i ptaków” (esp. *sur la tero la arbaroj ekkreskis; amase aperis la homoj, bestoj kaj birdoj.*; chiń. 在地上生出树林, 许多的人, 兽和鸟也都出来了。) udało się przełożyć na oba języki bez straty semantycznej.

Po akcie kreacji dokonany przez Wisznu rozkazał Brahma, aby zaprzestał tworzenia w Krainie Życia, której został włodarzem, i pozwolił ludziom samodzielnie zagospodarować ziemię oraz decydować o własnym losie. Ludzie, popadłszy w kłopoty, pełni żalu zwrócili się do Wisznu, który nakazał im szukać ukojenia w Miłości. Jednak po pewnym czasie Łąka Życia tak się zaludniła na skutek prokreacji, że zabrakło owoców na drzewach, a ludzie musieli odtąd ciężko pracować i uprawiać ziemię, żeby zbierać plony, co z kolei wiązało się ze zmęczeniem. Zjawili się więc przed tronem Wisznu i znów poczęli się żalić. Wisznu nie chciał sprzeciwić się nakazowi najwyższego bóstwa zaniechania dalszej kreacji Życia, stworzył więc Sen, który stanowił w nim rodzaj przerwy i pozwalał ludziom chwilowo zapomnieć o troskach i odzyskać siły po dniu żmudnej pracy. Kiedy ludzie uznali, że sen jest lepszym darem niż życie na jawie, powrócili przed tron Wisznu z prośbą, aby ów sen był wieczny. Wisznu sfrustrowany ich natręctwem nakazał im w gniewie szukać ukojenia po drugiej stronie Przejścia, opisanej na początku noweli, czyli na Łące Śmierci. Jej deskrypcja przedstawiona została następująco:

Za cichą i jasną haftowaną kwieciami tonią ciągnęła się Łąka Śmierci, czyli Kraina Sziwy.

Nie wschodziło i nie zachodziło w niej słońce, nie było dnia i nocy, ale całe przestworze nasyciła liliowa, jednostajna jasność.

Żaden przedmiot nie rzucał tam cienia, bo owa jasność przenikała wszędy tak, iż zdawała się tworzyć istotną treść wszechrzeczy (Sienkiewicz, 1989: 165).

Kazimierz Bein przekłada ten fragment na esperanto jako:

Post la kvieta kaj hela supraĵo, brodita de floroj, kuŝis Herbejo de Morto,
la lando de Ŝiva.

Tie ne leviĝis, nek subiris la suno, ekzistis nek tagoj nek noktoj; lilikolora,
monotona lumo saturis la tutan spacon.

Neniu objekto ĵetis ombron, ĉar tiu ĉi lumo penetris ĉien; ŝajnis ke ĝi ple-
nigas la universon (Bein, 1909: 92).

Zhou Zuoren tłumaczy to na chiński jako:

在那安静而且清澈，点缀着花朵的水面之后，横着死之原，湿缚的国土。

那里没有日出，也没有日入；也没有昼，也没有夜。只有白百合色的单调
的光，融浸着全空间。

没有一物投出阴影，因为这光到处贯彻，——仿佛他充满了宇宙。(Zhou,
2006: 126–127).

Zhou Zuoren powtarza rozwiązanie Beina w cytowanym fragmencie (esp. *supraĵo* „powierzchnia”; chiń. 水面 „powierzchnia wody”). Tym, czego nie jest w stanie powtórzyć z powodu pisowni chińskiej, która nie daje takich możliwości, są rozmaite słowa pisane wielką literą w tekście polskim i esperanto, oznaczające zmitologizowane komponenty noweli, takie jak Łąka Śmierci (esp. *Herbejo de Morto*), ale także pojawiające się w tekście: Sen (esp. *Dormo*), Życie (esp. *Vivo*), Miłość (esp. *Amo*), Praca (esp. *Laboro*), Trud (esp. *Peno*), Zmęczenie (esp. *Laciĝo*), Przejście (esp. *Trairejo*), Boleść (esp. *Doloro*), Trwoga (esp. *Timo*) itd. Mimo tego mankamentu przekładu zasadnicza treść utworu została przekazana w chińskiej wersji za pośrednictwem medium esperanto. Drugie i trzecie zdanie w cytowanym fragmencie w zwrótnym dosłownym tłumaczeniu na polski brzmią: „Tam nie było wschodu słońca, ani nie było zachodu; ani nie było dnia, ani nie było nocy. Była tylko jaskrawa liliowa jednostajna jasność, (która) wtapiała się w całą przestrzeń. Nie było żadnego przedmiotu (, który) rzucałby cień, bo owa jasność przenikała wszędzie, – jakby wypełniała wszechświat”.

Polecenie wydane w gniewie przez Wisznu, aby ludzkość zamieszkująca Łąkę Życia szukała wiecznego Snu w krainie Sziwy, skutkuje kompletnym wyludnieniem przestrzeni, którą władał ten pierwszy. Zdesperowane bóstwo szuka pomocy u wszechpotężnego Brahmy, który w końcu interweniuje, aby zniechęcić ludzi do wędrówek na Łąkę Śmierci. Najwyższe bóstwo, odmawiając zmniejszenia atrakcyjności kraju Sziwy, postanawia rozwiązać problem w inny sposób:

To rzekłszy utkał z ciemności grubą, nieprzeniknioną zasłonę, a potem stworzył dwie straszne istoty, z których jedna zwała się Bolesć, a druga Trwoga, i kazał im tę zasłonę zawiesić u przejścia.

I od tej chwili Łąka Wisznu zarośla się znowu Życiem, bo jakkolwiek kraina Śmierci pozostała tak samo jasna, cicha i szczęśliwa jak poprzednio, ludzie bali się Przejścia (Sienkiewicz, 1989: 166).

Kazimierz Bein przekłada ten fragment na esperanto jako:

Dirinte ĉi tion, li teksis el mallumo dikan, netravideblan kurtenon, kreis du estaĵojn: Doloron kaj Timon kaj ordonis, ke ili pendigu la kurtenon ĉe la traĵo.

Herbjon de Vivo ree plenigis Vivo, ĉar, kvankam la lando de Morto restis same luma kaj feliĉa, la homoj timis Trairejon (Bein, 1909: 94).

Zhou Zuoren tłumaczy to na chiński jako:

他说了这话，便用黑暗织了一张厚实的幕，造了两个生物，苦痛与恐怖，命令他们将这幕挂在路口。

生命又充满了生之原了，因为死之国虽然仍是那样的光明而且幸福，人们都怕这入口的路。(Zhou, 2006: 128).

Bein nieco skondensował ostatnie zdania noweli, ponieważ nie przełożył przysłówków „a potem”, „I od tej chwili”, „jak poprzednio”, pominął też określenie „straszne” w opisie (co należy uznać za błąd) oraz frazę „z których jedna zwała się”. To zakończenie w zwrotnym przekładzie

z esperanto na polski brzmi: „Łąka Życia została ponownie wypełniona Życiem, bo chociaż kraina Śmierci pozostała tak samo jasna i szczęśliwa, ludzie bali się Przejścia”. To samo zdanie w odwrotnym przekładzie z chińskiego na polski wygląda tak: „Życie znów wypełniło Łąkę Życia, bo chociaż kraina Śmierci wciąż pozostała tak samo jasna i szczęśliwa, ludzie bali się drogi wejścia”. Warto zwrócić uwagę na zamianę semantyczną „przejścia” na 入口 „wejścia”. Chociaż trudno tu mówić o ekwiwalencji formalnej między oryginałem i przełożoną z drugiej ręki wersją chińską, należy zauważyć, że przekład Zhou Zuorena dokonany na podstawie translacji Kazimierza Beina zachowuje zasadniczą treść, nie tracąc naturalnego brzmienia w języku docelowym. Jeśli posłużymy się pojęciami Eugene’a Nidy, możemy stwierdzić, że tłumacz starał się bardziej o ekwiwalencję dynamiczną niż formalną (Nida, 2009). Przekład spełnia także kryteria uznawane przez Zhou Zuorena, który na pierwszym miejscu stawiał wierność, a zaraz po niej komunikatywność.

Słowacki poeta i esperantysta Eduard Tvarožek pisał, że „przekłady Kazimierza Beina są przejrzyste, płynne, sprawiają wrażenie oryginałów” (Sutton, ed., 2008: 45). Wybór tłumaczeń Kazimierza Beina jako medium przez Zhou Zuorena, kiedy już opanował on sztuczny język Zamenhofs, można odczytać jako częściowo motywowany zbieżnymi wartościami wyznawanymi w praktyce translatorskiej przez niego samego i przez polskiego znawcę esperanto. Beinowi i Zuorenowi bliższe było dążenie do ekwiwalencji dynamicznej w tłumaczeniu, natomiast w późniejszej myśli Lu Xuna o „twardym przekładzie” chodziło raczej o poszukiwanie efektu bliskiego ekwiwalencji formalnej. To pierwsze podejście, opisane przez Nidę na przykładzie translacji Pisma Świętego, bardziej sprzyjało transferowi opowiedzianych na nowo starożytnych legend azjatyckich.

Omawiany chiński przekład ukazał się w *Zbiorze przekładów nowoczesnej fikcji* (现代小说译丛) z 1922 roku, zawierającym również translacje sławnego starszego brata Zhou Zuorena, czyli Lu Xuna, który redagował także tłumaczenia młodszego brata. Legendy azjatyckie pisane na nowo i tłumaczone przez braci Zhou zainspirowały cykl utworów Lu Xuna, nad którym rozpoczął pracę w listopadzie tego samego 1922 roku,

pt. *Stare legendy pisane na nowo* (故事新编). To zbiór ośmiu legend starożytnych Chin skomponowanych na nowo w okresie od 1922 do 1935 roku – podobnie jak przetłumaczone przez Zhou Zuorena nowele *Dwie łąki* oraz *Bądź błogosławiona* napisane były na podstawie legend hinduskich przez Sienkiewicza.

Poczynając od 1922 roku, impulsem do pisania na nowo przez Lu Xuna starożytnych legend azjatyckich w czasach nowożytnych mogły być przekłady nowel Sienkiewicza za pośrednictwem esperanto pióra Zhou Zuorena. Tematycznie utwory te są zbliżone, jak w przypadku pierwszego dzieła napisanego przez Lu Xuna w listopadzie 1922 roku *Naprawić niebo* (补天); podobnie jak *Dwie łąki* Sienkiewicza opowiada ono na nowo legendę o stworzeniu ludzkości, tym razem w wersji chińskiej. Jest to na nowo zrelacjonowana legenda o Nǚ wā (女娲), stwórczyni ludzkości w mitologii chińskiej, zazwyczaj przedstawianej w postaci pół kobiety, pół węża. Lepi ona pierwszych ludzi z błota, co później kontynuuje hurtowo za pomocą gałęzi nasyconych błotem i wodą, które rozrzuca wokół. Tak jak w legendach hinduskich Sienkiewicza ludzie popadają w perypetie, z których Nǚ wā zmuszona jest ich ratować. W chińskiej legendzie jest to kataklizm spowodowany wojną, na której skutek zburzona została podpora nieba i przedziurawione sklepienie niebieskie. Nǚ wā poświęca swoje życie, aby naprawić niebo za pomocą różnobarwnych kamieni, które splata ogniem, czego skutkiem jest ogromne jej zmęczenie i śmierć. Tę legendę i podobne, pisane na nowo aż do końca życia przez Lu Xuna na podstawie chińskich mitów, można odczytać jako końcowe ogniwa transferu zapoczątkowanej przez Sienkiewicza koncepcji pisania na nowo azjatyckich legend, co dotarło do Azji Wschodniej za pośrednictwem przekładów esperantystów polskich oraz z Chin. Jak notował Zhou Zuoren, te na nowo opowiedziane starożytne baśnie, jak młode wino w starym bukłaku, miały specyficzny smak. W kontekście omawianych przekładów to młode wino to niedawno powstałe języki literackie esperanto oraz nowoczesny chiński, a smak tych utworów był na tyle specyficzny, iż zainspirował późniejszą twórczość literacką Lu Xuna.

Literatura

Bein K., 1906, *Pola Antologio*, Hachette, Paris.

Bein K., 1909, *Pola Antologio*, wyd. 2, Hachette, Paris.

Grabowski A., 1904, *Antologio Internacia*, Hachette, Paris.

Nida E., 2009, *Zasady odpowiedniości*, przeł. A. Skucińska, w: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*, red. P. Bukowski, M. Heydel, Wydawnictwo Znak, Kraków, s. 51–70.

Sienkiewicz H., 1989, *Pisma wybrane*, t. 3, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa. *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 15.01.2025].

Sutton G., ed., 2008, *Concise Encyclopedia of the Original Language of Esperanto, 1887–2007*, Mondial, New York.

Wachnowska H., red., 2015, *Bibliografia literatury polskiej Nowy Korbut*, t. 17, *Henryk Sienkiewicz*, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa.

鲁迅 [Lu Xun], 2006, 《故事新编》, 文物出版社, 北京.

徐明徽 [Xu Minghui], 2017, 你知道有一门语言是“世界语”吗 [Czy wiesz że istnieje język światowy], https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_1674117 [dostęp: 15.01.2025].

周作人 [Zhou Zuoren], 鲁迅 [Lu Xun], 2006, 《现代小说译丛》第一集, 新星出版社, 北京.

THOMAS STARKY – PhD, Institute of Linguistics and Literary Studies, University of Siedlce, Poland / dr, Instytut Językoznawstwa i Literaturoznawstwa, Uniwersytet w Siedlcach, Polska.

Comparatist, translator and assistant professor at the Institute of Linguistics and Literary Studies, University of Siedlce. PhD in Humanities from the University of Warsaw and a graduate in comparative literary studies from Columbia University in New York. He has taught American literature and English at universities in China and Poland and has experience in teaching Polish as a foreign language in the USA. Author of articles on Polish literature in “Tekstualia”, “Ciechanowskie Zeszyty Literackie”, “Ulbandus Review”, “Slavic and East European Performance”; his translations have appeared in “Punkt: Magazyn o Sztuce.”

Komparatysta, tłumacz i adiunkt w Instytucie Językoznawstwa i Literaturoznawstwa Uniwersytetu w Siedlcach. Doktor Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz absolwent komparatystyki literackiej na Uniwersytecie

Columbia w Nowym Jorku. Wykładał literaturę amerykańską i język angielski na uniwersytetach w Chinach i Polsce, posiada również doświadczenie w nauczaniu języka polskiego jako obcego w USA. Autor artykułów dotyczących literatury polskiej w „Tekstualiach”, „Ciechanowskich Zeszytach Literackich”, „Ulbandus Review”, „Slavic and East European Performance”; jego tłumaczenia ukazały się w „Punkcie: Magazynie o Sztuce”.

E-mail: thomas.starky@uws.edu.pl